

SBB, 1971. Jaarverslag 1970 provinciale directie Limburg, werkzaamheden betreffende het dienstvak natuurbehoud. Staatsbosbeheer, Maastricht.

SBB, 1973. Jaarverslag 1972 landinrichting Limburg, werkzaamheden betreffende het dienstvak natuurbehoud. Staatsbosbeheer, Maastricht.

SBB, 1975. Verslag over het dienstjaar 1974 betreffende werkzaamheden van het dienstvak natuurbehoud van het Staatsbosbeheer Limburg. Staatsbosbeheer, Maastricht.

SCHAMINÉE, J.H.J., A.H.F. STORTELDER, E.J. WEEDA, 1996. De vegetatie van Nederland. Deel 3, plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge hei-

den. Opulus press, Uppsala/Leiden.

VERHEGGEN, L., 2001. Waardevolle kalkgraslanden in Meerssen, Valkenburg en Gulpen-Wittem. Stichting IKL treft maatregelen voor bedreigde flora. Mededelingen, Natuurhistorisch Maandblad 90(12): 266-267.

VRIES, W. DE, 1972. Vegetatiekundige studie van het reservaat 'Kunderberg' (gem. Voerendaal) Zuid-Limburg. Doctoraalverslag, Instituut voor Systematische Plantkunde, Rijksuniversiteit Utrecht.

WEEDA, E.J., R. WESTRA, CH. WESTRA & T. WESTRA, 1988. Nederlandse oecologische flora, wilde planten en hun relaties 3. IVN, Amsterdam.

WESTHOFF, V., P.A. BAKKER, C.G. VAN LEEUWEN, E.E. VAN

DER VOO, I.S. ZONNEVELD, 1973. Wilde planten, flora en vegetatie in onze natuurgebieden. Deel 3: de hogere gronden. Vereniging tot behoud van natuurmonumenten in Nederland.

WEVER, A. DE, 1915. Franjegtiaan, een voor de Nederlandse flora nieuwe plantsoort. Maandblad van het Natuurhistorisch Genootschap 4(10): 59-60.

WEVER, A. DE, 1917. Lijst van wildgroeiende en eenige gekweekte planten in Zuid-Limburg VII. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, jaarboek 1917: 38-40.

WILLEMS, J.H., 2001. Problems, approaches and results in restoration of Dutch calcareous grassland during the last 30 years. Restoration Ecology 9(2): 147-154.

MEDEDELING

EEN HANGPLEK VOOR DISTELVLINDERS

Het belooft weer een goed jaar voor de Distelvinder (*Vanessa cardui*; figuur 1) te worden. Als u dit leest heeft u er waarschijnlijk al vele kunnen zien. Ook in augustus kunt u nog vele vlinders verwachten. Dan kruipen de nakomelingen van de generatie die zich hier heeft voortgeplant uit de pop en wordt de populatie aangevuld met immigranten uit het zuiden. De aantallen kunnen, afhankelijk van de weersomstandigheden in Noord-Afrika en Zuid-Europa, per jaar sterk verschillen (AKKERMANS *et al.*, 2001; MAES & VAN DYCK, 1999). Hopelijk gaat 2002 weer een topjaar worden!

De trend is dit seizoen in ieder geval goed gezet met een zeer opmerkelijke waarneming van Distelvlinders. Op maandagavond 17 juni werd namelijk een waar vlinderspektakel even ten noorden van Maastricht gezien. Zeker 200 Distelvlinders hadden zich verzameld rondom

drie grote Lindebomen en een Mariakapelletje bij een kruispunt van twee landwegen in het Lanakerveld. De vlinders waren bijzonder druk, slechts een enkeling ging even stilzitten op de grond, op de landbouwgewassen of in de bomen. De vlinders vlogen alleen, in duo's, in kleine groepjes of in grote "kluwens" van soms wel 25 stuks. Ze vlogen kris-kras rondom de bomen, het was een drukte van belang. De meeste vlinders waren vooral binnen een straal van vier meter rondom de onderste helft van de bomen te vinden. Daarnaast zwierf een deel tot zo'n 200 m van de bomen verwijderd. De bloeiende Linde werd niet gebruikt als nectarbron.

Het was een bijzonder hete dag geweest. De temperatuur lag om tien uur 's-avonds nog op zo'n 28 °C. De volgende avond was het koeler, het had hard geregend en er stond een harde wind. Toch werden ook die avond veel vlinders (30 ex.) gezien. Deze vlogen in de luwte van de bomen. Vijftig andere exemplaren werden gezien in en beschutte holle weg

die naar het kapelletje leidt. Ook de avond erna werden weer vele vlinders bij de bomen (100 ex.) en langs de paden gezien (70 ex.). De waarnemingen werden steeds 's-avonds voor schemering gedaan.

De Linden vormen een markant element in het lege akkerlandschap (figuur 2) en staan op een kruising van twee onverharde landwegen. Sommige delen van deze wegen zijn enigszins ingesneden en vormen plaatselijk een holle weg. De dichtstbijzijnde andere bomen liggen minimaal 300 m verwijderd.

Navraag bij de Vlinderstichting leerde dat het om een bijzondere waarneming ging waarvoor niet direct een verklaring gegeven kon worden. Enig speurwerk in de literatuur en op internet leverde enige informatie op. Het gedrag van de Distelvlinders op het Lanakerveld deed in ieder geval denken aan het gedrag dat omschreven staat als *perching*. *Perching* betekent dat mannetjesvlinders neerstrijken op bomen, heuveltoppen, open

FIGUUR 1
De Distelvinder (*Vanessa cardui*)
(foto: J. Hermans).

FIGUUR 2
De vindplaats op het Lanakerveld, een markant punt in het open landschap (foto: G. Verschoor).

grond of rotsen om te wachten op vrouwtjes. Dit kan gepaard gaan met territoriaal gedrag, waarbij de vlinder zijn stekje fanatiek verdedigt. Bekend is dat de territoria vooral bezet worden in de late namiddag en de vroege avond en dat ze zich onder andere bevinden op oriëntatiepunten in het landschap (MAES & VAN DYCK, 1999). Op de internetsite van het Vanessa Migration Project van de Iowa State University wordt in een beschrijving van perching en territoriaal gedrag van het geslacht *Vanessa* onder meer verwezen naar een artikel van BITZER & SHAW (1979). Vol-

gens deze auteurs is het territoriaal gedrag van de Atalanta (*Vanassa Atalanta*) kenmerkend voor het gehele geslacht *Vanessa*. Ook de mannetjes van de Atalanta bezetten hun territoria 's-avonds tot aan de schemering. De territoria zijn vaak gelokaliseerd aan de zonzijde van een bomengroep of op een wallichaam geflankeerd door een groep van bomen. Ze zijn vaak gelegen langs visuele elementen zoals paden of wegen. Ook komt het voor dat zowel mannetjes als wijfjes voor de paring samenscholen op een markant punt in het landschap. Voor de Distelvlinder kan dit

misschien een manier zijn om met enige zekerheid een soortgenoot te ontmoeten, wat mogelijk een verklaring kan zijn voor het fenomeen waargenomen op 17 juni. Zeker weten we het echter niet, vandaar onderstaande oproep.

LITERATUUR

- AKKERMANS, R.W., R.A.J. PAHLPLATZ & K. VELING, 2001. Dagvlinders in Limburg, Verspreiding en ecologie 1990-1999, Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht, De Vlinderstichting, Wageningen.
- BITZER, R.J. & K.C. RAW, 1979. Territorial behavior of the Red Admiral, *Vanessa atalanta* (L.) (Lepidoptera: Nymphalidae). *Journal of Research on Lepidoptera* 18: 36-49.
- MAES, D. & H. VAN DYCK, 1999. Dagvlinders in Vlaanderen. Ecologie, verspreiding en behoud. Stichting Leefmilieu, Antwerpen. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel. Vlaamse Vlinderwerkgroep, Brussel.

Lothar Valentijn & Guido Verschoor,
Maastricht

OPROEP

Mocht u ons meer kunnen vertellen over het hierboven beschreven gedrag dan horen wij dat graag. Ook willen wij u vragen soortgelijke waarnemingen nauwkeurig te beschrijven en door te geven. U kunt uw reactie sturen naar het bureau van het Genootschap (Henk Heijligers: bureau@nhgl.org / tel. 0475-386470) en/of aan de Vlinderstichting (Kars Veling: kars.veling@vlinderstichting.nl / tel. 0317-467346).

BOEKBESPREKINGEN

ATLAS NATUURSTEEN IN LIMBURGSE MONUMENTEN GEOLOGIE, BESCHRIJVING, HERKOMST EN GEBRUIK

Dreesen, Roland; Michel Duser & Frans Doperé, 2001. Likona en Belgische Provincie Limburg. 294 pagina's. Gebonden met harde kaft. ISBN 90-74605-18-4. Te bestellen door € 25,- (inclusief verzendkosten) over te maken op rekeningnummer 000-0400447-31 van het Provinciaal Natuurcentrum, Het Groene Huis, Domein Bokrijk, 3600 Genk, onder vermelding van "Atlas Natuursteen". Het boek is ook te koop in Het Groene Huis op Domein Bokrijk en in de Standaardboekhandel te Hasselt.

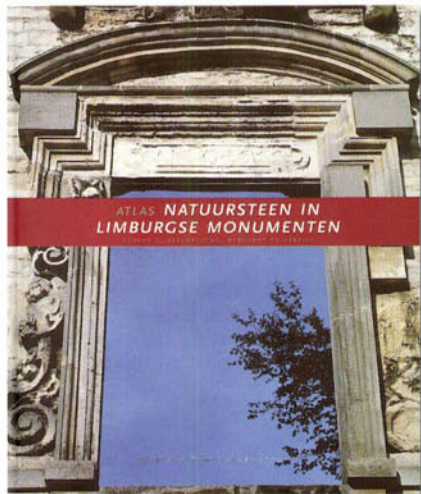
Dit boek geeft een overzicht van natuursteen die in monumentale gebouwen, van voor 1950 in Belgisch Limburg voorkomen. Het begint met de opzet en de onderzoeksmethoden, hierna volgt beknopt een stuk algemene geologie. Dit hoofdstuk is vooral van belang voor de geïnteresseerde leek. Het belangrijkste deel van de atlas gaat over de beschrijving van gesteentesoorten, dat volgens een vast schema is opgezet. De beschrijvingen worden vergezeld van duidelijke foto's en een kaartje waarop de gebouwen globaal staan aangegeven en een tijdschaal waarop het tijdpunt van ontstaan aangegeven is. Het uiterlijk, het ontstaan en het gebruik van het gesteente wordt goed beschreven. Ook belangrijk is, dat de verschillen tussen de benamingen binnen de steenindustrie en de geologische benamingen voor gesteenten worden beschreven. Als voorbeeld de Maastrichtersteen, onder deze benaming wordt uitgelegd dat men met Maastrichtersteen alle in voornamelijk ondergrondse groeven gewonnen gesteenten uit

het Maastrichtien worden bedoelt. Het uiterlijk van de verschillende variaties wordt besproken, zowel de zichtbare als de microscopische kenmerken. Daarna komt een stuk over de verwerking en de patinalaag die daardoor ontstaat. De ontstaanswijze van het gesteente en de tijd waarin het ontstaan is wordt goed uitgelegd, geïllustreerd met foto's van het gesteente. Hierna volgt het gedeelte over het herkomstgebied, in dit geval de onderaardse kalksteengroeven in zowel Nederlands Limburg als Belgisch Limburg. Het voorkomen in gebouwen wordt besproken en gaat vergezeld van mooie foto's bijvoorbeeld van de basiliek van Tongeren. Als laatste volgen aanbevelingen voor restauratie, bijvoorbeeld waar het gesteente nog gewonnen wordt of eventueel geschikt vervangend gesteente. Zo krijgt men een goed beeld van de besproken gesteenten. Na dit hoofdstuk volgen interessante hoofdstukken over

het historisch gebruik en aanvoer routes van verder weg gewonnen gesteenten. Een zeer interessant hoofdstuk gaat over de mechanisch bewerking van natuursteen, met uitleg over hoe men door bewerking met beitels bepaalde versieringen in het gesteente kan maken. Het gedeelte over natuursteen als biotoop handelt over de invloed die planten en dieren hebben op natuursteen. Dit wordt vooral vanuit het gebruik en behoud van het gesteente bekeken.

Samenvattend: Een goed boek, ook goed bruikbaar in Nederlands Limburg, aangezien een gedeelte van het besproken gesteenten ook in Nederlands Limburg in gebruik is. Een nadeel is de omvang en het gewicht van het boek, niet handig om mee te nemen als men de monumenten wil gaan bekijken. Een boek voor iedereen die in geologie, geschiedenis of architectuur is geïnteresseerd.

Antoinette Duijsters

VOGELTREK OVER NEDERLAND

Rob Lensink, Hans van Gasteren & Fred Hustings, 2002. LWVT/SOVON. Schuyt & Co, Haarlem. 482 pagina's. ISBN 90-6097-566-9. Prijs € 41,- (€ 34,- voor leden SOVON), exclusief € 5,- verzendkosten. Te bestellen bij het SOVON, tel. : 024-6848111 (zie ook www.sovon.nl). Het boek is voor € 40,80 verkrijgbaar in de boekhandel.

Qua literatuur komt vogelminnend Nederland de laatste jaren niets te kort. Een gedegen overzichtswerk over de vogeltrek in Nederland bestond echter eenvoudigweg nog niet. Gelukkig is met het verschijnen van "Vogeltrek over Neder-